

Anadolu'nun bağrında yeşeren alüminyum tesislerinin ortaya çıkardığı gerçek

Örnek sanayi şehri

Milli ekonomi ve bölgesel kalkınma yönünden tesislerin üretime başlaması ile ülkemizde daha önce alüminyum kullanılan sanayi kuruluşlarının ihtiyaçları büyük ölçüde karşılanmış ve böylece temin kolaylığı yanında bakır, ahşap v.b. malzeme yerine alüminyum ikamesi suretiyle kullanım alanı hızla artmış, ilgili sanayi dallarında büyük gelişmeler olmuştur.

Ülkemizde alüminyum talebinin 1985'de 100.000 ton V.Plan dönemi sonunda ise 150.000 ton mertebesinde olacağı beklenmektedir. Kişi başına alüminyum tüketiminin bir gelişmişlik ölçüsü sayıldığı günümüzde, alüminyum tüketimimizin pek dikkat çekici olduğu söylenemez. 1983'de 1.69 kg. 1984'de 1.88 kg. olup V. plan dönemi sonunda 2.79 kg'a ulaşacağı tahmin edilmektedir. Dünya ortalaması 4.5 kg. mertebesinde.

Yaklaşık 6 milyar TL. harcama ile gerçekleştirilen ve günümüzdeki değeri aşgari, 500 milyar TL. olan Seydişehir Alüminyum Tesisleri'nde yaklaşık 7000 kişi çalışmaktadır. Tam kapasite ile çalışması halinde, ithal ikamesi yoluyla yıllık döviz tasarrufu 40 milyon dolar, Gayri Safi Milli Hasılaya katkısı 17 milyar TL. mertebesinde.

Seydişehir Alüminyum Tesisleri, Orta Anadolu'muzun nisbeten az gelişmiş bir kesiminde yarattığı istihdam imkanları bankacılık, nakliyat, imalat, ticaret ve hizmet sektörlerinden talep ettiği iş hacmi ile ve bölgenin ekonomik hayatına getirdiği canlılıkla, milli ekonomiye önemli katkılarda bulunmaktadır.

Yatırım ve işletme döneminde bölgeye enjekte edilen ödeme gücü, hayat seviyesini belirgin, bir şekilde yükseltmiş, tesislerin çevreye getirdiği etkiyi göstererek toplumun, her alanda ve kısa zamanda büyük aşamalar yapmasını sağlamıştır.

Tesislerin ihtiyacı için kurulan alt yapıdan, çevre de önemli ölçüde yararlanarak bütün iş kollarında alışılmamış bir hızla gelişme yoluna girilmiştir.

Cumhuriyetimizin 50.yılında ulusumuza armağan ettiği Seydişehir Alüminyum Tesisleri, kuruluşu ile birlikte yurdumuza örnek bir sanayi şehri kazandırmıştır.

İLK ÇALIŞMALAR
1960 yılı başlarından itibaren, Türkiye'de mevcut boksit yataklarının işletilmesi ve ayrıca bir alüminyum tesisinin kurulması için çeşitli, ön çalışmalara girişilmiştir. Seydişehir Mortaş ve Doğanlı mevkiilerinde, MTA, Enstitüsü ilk bilimsel çalışmalara 11 Ekim 1962 yılında başlamış olup, 26.500.000 ton boksit rezervi tesbit etmiştir. Bu sahalar 1 Şubat 1965 tarihinde "Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı" kararı ile ETİBANK'a devredilmiştir.

YER SEÇİMİ ÇALIŞMALAR:
Daha sonra yapılan çalışmalarla cevherin miktar ve kalite bakımından işletilmeye elverişli olduğu anlaşılmalı ve makina-teçhizat, taşıma masrafları ile diğer inşaat masrafları da gözönüne alınarak Alüminyum Toplu Tesisleri'nin değişik üniteleri için en uygun yer seçme çalışmalarına geçilmiştir. Genel olarak alüminyum endüstrisindeki uygulama:

a) Alümina fabrikasının boksit yatakları yakınında,

b) Elektroliz indirgeme ünitesinin dökümhane ile birlikte elektrik enerjisi kaynağı yakınında ve tercihan deniz kıyısında

c) Yarı mamül ünitelerinin tüketim merkezi yakınında, kurulması şeklidir. Bu uygulamada etkin olan faktörler taşıma masrafları ile elektroliz için istenilen elektrik enerjisi üretimindeki kayıplardır.

ALTERNATİFLER

Türkiye'de kurulacak alüminyum endüstrisi tüm ana üretim fabrikalarını ihtiva edeceğinden, yer seçimi ile ilgili seçeneklerde iki yer düşünülmüştür. Seydişehir ve deniz kenarındaki Manavgat. Bu seçenekler ise:

a) Tüm ünitelerin Seydişehir'de olması (kasabanın kuzey kesimi)

b) Tüm ünitelerin Manavgat'ta olması (tercihan kara burun)

c) Alümina üniteleri Seydişehir'de (kasabanın kuzey kesimi)

Diğer ünitelerin Manavgat'ta olması (Tercihan kara burun)

Alüminyum Tesisleri'nin kuruluşu için yer seçimi konusunda ayrıntılı bu etüd yapılmıştır. Bu etüd'e aşağıda gösterilen alternatifler incelenmiştir.

1)Bütün tesis Seydişehir'de

2)Alümina, Seydişehir'de, Alüminyum Manavgat'ta, yarı mamül İzmit'te

3)Alümina, Alüminyum Seydişehir, yarı mamül İzmit'te.

4)Bütün tesis Manavgat'ta,

5)Alümina, Alüminyum Manavgat'ta yarı mamül İzmit'te

6)Alümina Seydişehir,

Alüminyum ve yarı mamüller Manavgat'ta

Bu kuruluş yerlerinde yapılan mukayeseli tablolara göre ulaştırma giderleri yönünden en uygun yerin Seydişehir olduğu görülmüştür. Buna en yakın olan 6 numaralı alternatif ise, tesisin ikiye bölünmesi gerekmektedir. Aynı şekilde 2 ve 3 numaralı alternatiflerde ulaştırma giderleri fazla farklı olmadığı halde, yatırım giderleri % 10 civarında artmakta ve işletme safhasında bütün yönetim ve sosyal giderlerin yükselmesi gerekmektedir ki, bu durumda 1. alternatifin üstünlüğü çok daha evvel başlamaktadır.

Kuruluş yerini etkileyen diğer faktörlerden işçi, yardımcı maddeler, yakıt, ısı, arazi ve artıkların atılması yönünden Seydişehir diğer alternatiflerden daha üstün ve elverişli bulunmuştur.

Ayrıca, kuruluş yerinin orta Anadolu'da en az gelişme göstermiş, işsiz sayısının fazla olduğu bu bölgede bulunması, bölgesel kalkınma yönünden de isabetli bir kuruluş yeri seçildiğini ortaya koymaktadır.

KURULUŞ ÇALIŞMALAR:

Seydişehir Mortaş ve Doğanlı yataklarının boksit cevherlerini işlemek üzere, 25 Mart 1965 tarihli Türk-Sovyet anlaşması ve 7 Aralık 1965 tarihinde S.S.C.B. ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri arasında teati edilen mektupları takiben, 9 Mayıs 1967 tarihinde S.S.C.B. hükümeti adına TIAJPROMEX-PORT ile, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına ETİBANK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ arasında, malzeme, teçhizat ve teknik yardım konularında 15 yıl vadeli ve % 2.5 faizli 62.000.000. Dolar'lık bir ticari anlaşma imzalanmıştır.

Alüminyum Tesislerine ait teknik ön projelerin Türkiye'ye geliş 22 Ağustos 1968 tarihinde tamamlanmıştır. Daha sonra, ön projeler üzerinde gerekli değişiklikler yapılmış ve detay projelerin Sovyetler Birliği'nde hazırlanmasına geçilmiştir.

Tesislerin bir an önce işletmeye alınmasını temin maksadı ile detay projelerin tümünün Sovyetler Birliği'nden gelmesi beklenilmeden, 13 Ekim 1969 tarihinde alüminyum tesislerinin te-

meli atılarak inşaat faaliyetlerine başlanılmış ve böylece, 1-2 yıl gibi bir zaman kazanılmıştır.

TEŞKİLATIN KURULUŞU:

Seydişehir Doğanlı ve Mortaş mevkiilerinde çalışmaları yürütmek amacıyla ilk defa Seydişehir Maden Şantiye Şefliği kurulmuştur.

Şubat 1967 tarihinde Ankara Alüminyum Tesisleri Grup Müdürlüğü kurulmuş ve 29 Eylül 1967 tarihinde Seydişehir Maden Şantiye Şefliği Alüminyum Etüdü Şantiye Şefliğine dönüştürülmüştür. Bilahare çalışmak üzere alüminyum tesisleri grup müdürlüğü, Etibank alüminyum tesisleri grup başkanlığı olarak değiştirilmiştir. Etibank alüminyum tesisleri grup başkanlığı çalışmalarına Seydişehir'de devam etmek üzere 5 Ekim 1969 tarihinde Seydişehir'e nakledilmiş ve 1 Nisan 1979 tarihinde müessesese müdürlüğü haline dönüştürülünceye kadar yatırım ve işletme çalışmaları bu teşkilatça yürütülmüştür.

VE BUGÜN...

Konya ili, Seydişehir ilçesinin 2 km kadar kuzeyinde kurulmuş olan alüminyum tesisleri boksit işletmesi alümina ve alüminyum fabrikaları, dökümhane ve haddehane olmak üzere 5 ana üretim yeri ile, yine herbiri bir fabrika cezaletinde olan 15 yardımcı üretim ve hizmet ünitelerinden meydana gelmiştir. 1967 yılında fiilen yapımına başlanan tesisler peyderpey işletmeye alınmış ve 1979 yılında tamamlanmıştır. Tesisler için 5.948.847.373.99 TL. harcama yapılmıştır. Ayrıca, tesislerimiz bünyesinde 1973 yılında etüdlere başlanan alüminyum sülfat fabrikası 1979 yılında tamamlanmış ve

117.428.402.05 TL. harcama yapılmıştır.

Tesisler, 300.000 m²'si kapalı olmak üzere toplam 2.200.000 m²'ye yayılmış durumdadır. Tesislere monte edilen teknolojik teçhizat miktarı 68.000 ton, çelik kontrüksiyon miktarı 46.000 tondur. Ayrıca 120 km. yeraltı boru şebekesi, 80 km. elektrik kablosu, 15 km. kaplama yol mevcuttur. Peyderpey işletmeye alınmıştır.

Tesisler tam kapasitede 461.000 ton boksit, 200.000 ton alümina, 45.000 ton alüminyum sülfat ve 60.000 ton sıvı alüminyum üretmektedir. Bu sıvı alüminyum dökümhanede işlenerek: 35.000 tonu profil, sıcak ve soğuk levha ve folyo üretilmek üzere haddehane, kalanı da iç piyasaya verilmekte iken 1988'de ihracata başlanmıştır.

Tesislerin modernizasyonu yapıldıktan sonra, üretilen alüminanın tümünün elektrolizhanelerde sıvı alüminyuma dönüştürülerek yurdumuz alüminyum ihtiyacını karşılamayı ve ihracatı hedef alan tevsi projesinin gerçekleştirilmesi halinde, alümina üretimi 200.000 ton/yıl'dan 260.000 ton/yıl'a, alüminyum üretimi de 60.000 ton/yıl'dan 100.000 ton/yıl'a çıkarılarak: dökümhane de, bu sıvı alüminyumunu tamamen işleyecek bir kapasiteye yükseltilecektir.

1970'li yıllarda planlanan bu hedeflere ancak bugünlerde ulaşılabilmiş tesislerin modernizasyonu ve kapasite artırılması yolunda ilk ciddi teşebbüsler: Başbakan Turgu Özal hükümetleri döneminde ve özellikle Devle Bakanı Saffet Sert, Eti bank Genel Müdürü Fethi Ağalar tarafından gerçekleştirilmiştir.

